

М.П. ПРИДЮК

Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601, Україна
prydiuk@gmail.com

НОВІ ТА РІДКІСНІ ДЛЯ УКРАЇНИ ВИДИ РОДИНИ *COPRINACEAE*. 3. РІД *COPRINUS* (СЕКЦІЯ *COPRINUS*)

Ключові слова: Coprinaceae, Coprinus, Atramentarii, Lanatuli, нові та рідкісні види

Ця стаття продовжує серію публікацій, присвячених новим і рідкісним в Україні видам родини *Coprinaceae* та роду *Coprinus* зокрема. Йдеться про представників секції *Coprinus*, до якої відносять види з покривалом, що складається з видовжених, циліндричних елементів (Uljé, 2005). Матеріалом для статті слугували власні збори автора та зразки, що зберігалися в Національному гербарії Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (КНУ). У результаті їх опрацювання вперше в Україні були виявлені *Coprinus acuminatus* (Romagn.) P.D. Orton та *C. romagnesianus* Singer, а також зареєстровані нові місцезнаходження *C. insignis* Peck, *C. jonesii* Peck та *C. spelaiophilus* Bas et Uljé. Нижче наведено докладну інформацію про ці види. Всі згадані в тексті зразки зберігаються в Національному гербарії (КНУ).

У статті використано такі умовні позначення: L — кількість пластинок гіменофору, які досягають ніжки; l — кількість пластинок, що не досягають ніжки, між двома довгими; Q — відношення довжини спори до її ширини (квотієнт); ав. L — середня довжина спори; ав. B — середня ширина спори; ав. Q — середнє значення квотієнта.

Рід *Coprinus* Pers.

Секція *Coprinus*

Підсекція *Atramentarii* (Fr.) Konrad. et Maubl.,
Icon. select. Fung. 6: 70. 1930.

Coprinus acuminatus (Romagn.) P.D. Orton, Notes R. bot. Gdn Edinb. 29: 86. 1969. — Рис. 1.

Coprinus atramentarius var. *acuminatus* Romagn., Rev. Mycol. 16: 120. 1951. — *Coprinopsis acuminata* (Romagn.) Redhead, Vilgalys et Moncalvo, Taxon 50: 226. 2001.

Шапинка спочатку розміром 2–3 × 1,5–2,5 см, яйцеподібно-конічна, пізніше розкривається до конічної, тоді до 5,0 см завширшки, спочатку

сірувато-вохриста до вохристо-коричневої, згодом сіро-коричнева, в центрі спершу буває дещо волокнисто-лускатою, пізніше практично гладенька. Пластинки вільні, дуже густі (L = >50, l = 3–7), спочатку білі, пізніше сірувато-коричневі до чорних наприкінці. Ніжка 5,0–12,0 × 0,3–0,5 см, циліндрична, нерідко з дещо булавоподібно потовщеною основою (до 0,8 см завширшки), трубчаста, гладенька, біла. М'якуш у шапинці завтовшки до 0,3 см, білий, без особливого запаху, солодкуватий. Споривий порошок чорний.

Спори 7,0–11,0 × 4,5–5,5(–6,0) мкм, Q = 1,56–2,29, ав. L = 9,4±0,86 мкм, ав. B = 5,0±0,33 мкм, ав. Q = 1,89±0,14, гладенькі, анфас яйце-, еліпсоподібні та видовжено-еліпсоподібні, у профіль еліпсоподібні, із заокругленими основою та верхівкою, з центральною порою проростання 1,1–1,2 мкм завширшки, темно-червонува-

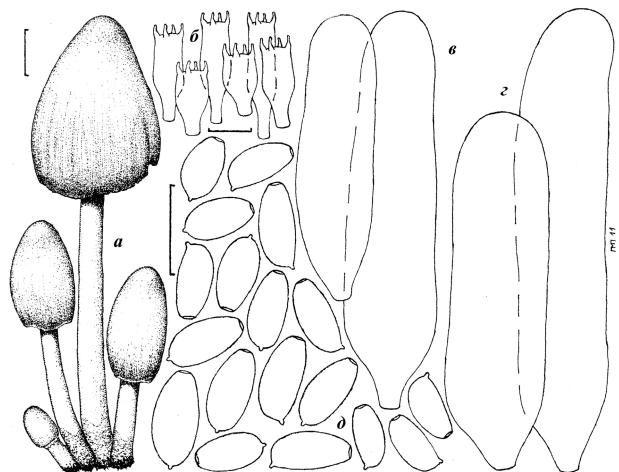

Рис. 1. *Coprinus acuminatus* (Romagn.) P.D. Orton: a — плодові тіла; б — базидії; в — хейлоцистиди; г — плевроцистиди; д — спори. Розмір масштабної шкали: 1 см для плодових тіл, 10 мкм для мікроструктур

Fig. 1. *Coprinus acuminatus* (Romagn.) P.D. Orton: a — fruit bodies; б — basidia; в — cheilocystidia; г — pleurocystidia; д — spores. Bars: 1 cm for fruit bodies, 10 μm for microstructures

© М.П. ПРИДЮК, 2014

то-коричневі. Базидії $14,0\text{--}26,0 \times 6,5\text{--}8,0$ мкм, 4-спорові, оточені 3–5 псевдопарафізами кожна. Хейлоцистиди $60,0\text{--}98,0 \times 17,0\text{--}28,0$ мкм, еліпсоподібно-циліндричні та циліндрично-мішкоподібні. Плевроцистиди $80,0\text{--}140,0 \times 18,0\text{--}28,0$ мкм, циліндрично-еліпсоподібні до дещо мішкоподібних. Елементи покривала не виявлені. Є пряжки.

Плодові тіла розвиваються пучками на гнилій деревині та похованих у ґрунті фрагментах деревини, в широколистяних і мішаних лісах, заростях чагарників, іноді на відкритих місцинах.

Досліджені зразки. Донецька обл., Новоазовський р-н, Український природний степовий заповідник, відділення «Хомутовський степ», зарості чагарників на березі р. Грузький Єланчик, $47^{\circ}16'58''$ пн. ш., $38^{\circ}09'40''$ сх. д., 20.10.1956, М.П. Бауман (KW 4555); там само, $47^{\circ}16'57''$ пн. ш., $38^{\circ}09'40''$ сх. д., 27.09.1959, М.П. Бауман (KW 29881). Закарпатська обл., Тячівський р-н, північніше с. Широкий Луг (над потоком Лужанка), буковий ліс, $48^{\circ}14'02''$ пн. ш., $23^{\circ}45'02''$ сх. д., 21.09.1954, М.Ф. Сміцька (KW 4552). М. Київ, Києво-Святошинський р-н., околиці смт Пушча-Водица, мішаний ліс, $50^{\circ}32'31''$ пн. ш., $30^{\circ}21'31''$ сх. д., 21.06.1962, М.М. Коноваленко (KW 29878). Київська обл.: територія Ірпінської міськради, околиці смт Ворзель, сосновий ліс, $50^{\circ}33'33''$ пн. ш., $30^{\circ}09'15''$ сх. д., 02.09.1961, Г.Л. Роженко (KW 29883); там само, $50^{\circ}33'42''$ пн. ш., $30^{\circ}09'11''$ сх. д., 07.11.1968, Г.Л. Роженко (KW 29877). Львівська обл., Сколівський р-н, НПП «Сколівські Бескиди», Сколівське л-во, лівий берег р. Старий Потік вище її злиття з р. Посіч, пасовисько, $49^{\circ}02'13''$ пн. ш., $23^{\circ}31'40''$ сх. д., 18.09.2010, М.П. Придюк (KW 40178); 13 кв., ялицевий ліс з явором, $49^{\circ}01'49''$ пн. ш., $23^{\circ}31'24''$ сх. д., 23.09.2010, М.П. Придюк (KW 40179).

Загальне поширення. Європа: Велика Британія, Данія, Ісландія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Україна, Фінляндія, Франція, Швеція; Північна Америка: США.

Цей вид відрізняється від *Coprinus atramentarius* (Bull.: Fr.) Fr., насамперед виглядом плодових тіл: вони менших розмірів, а шапинки мають правильнішу параболічну або конічно-параболічну форму з гладенькою поверхнею. Шапинки у *C. atramentarius* зазвичай більш виражено радіально-волокнисті, нерідко з дрібними лусоч-

ками на верхівці. Крім того, спори *C. acuminatus* пропорційно дещо вужчі (Uljé, 2005). Загалом обидва види дуже близькі, і в минулому, безумовно, їх неодноразово плутали. Більшість досліджених нами зразків цього виду (KW 4552, 4555, 29877, 29878, 29881 та 29883) на початку наших досліджень зберігалися в Національному гербарії як *C. atramentarius*. Як відомо, *C. atramentarius* спричиняє отруєння в разі його вживання з алкоголем. Хоча для *C. acuminatus* не проводили проб на токсичність, він з високим ступенем імовірності має такі самі властивості (Uljé, 2005).

Coprinus romagnesianus Singer, Lilloa 22: 459. (1949) 1951. — Рис. 2.

Coprinopsis romagnesiana (Singer) Redhead, Vilgalys et Moncalvo, Taxon 50: 230. 2001. — *Coprinus atramentarius* var. *squamosus* Bres., Iconogr. mycol. 18: pl. 878. 1931.

Шапинка спочатку розміром $3,0\text{--}6,0 \times 3,0\text{--}5,0$ см, округла, еліпсо- або яйцеподібна, пізніше дзвоникоподібна до практично розпростертої, до 9,0 см завширшки, спочатку бежева, блідо-коричнева або світло-сіра, пізніше темніша, вкрита численними вохристо-коричневими, червонува-

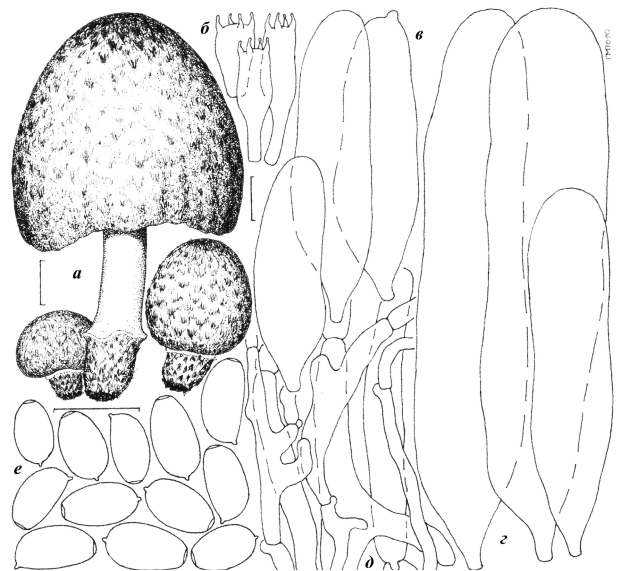

Рис. 2. *Coprinus romagnesianus* Singer: а — плодові тіла; б — базидії; в — хейлоцистиди; г — плевроцистиди; д — елементи покривала; е — спори. Розмір масштабної шкали: 1 см для плодових тіл, 10 мкм для мікроструктур

Fig. 2. *Coprinus romagnesianus* Singer: а — fruit bodies; б — basidia; в — cheilocystidia; г — pleurocystidia; д — elements of veil; е — spores. Bars: 1 cm for fruit bodies, 10 μm for microstructures

то-коричневими або бурими лусочками (залишки покривала). Пластинки вільні, дуже густі ($L = >50$, $l = 3-7$), спершу білі, згодом сірувато-коричневі до чорних наприкінці. Ніжка $6,0-10,0 \times 0,5-1,2$ см, дещо звужується догори, з булавоподібною, часто дещо окантованою основою до 1,5 см завтовшки, трубчаста, у верхній частині гладенька, біла, нижче вкрита вохристо-коричневими, червонувато-коричневими або бурими лусочками покривала. М'якуш у шапинці завтовшки до 0,5 см, білий, із приємним запахом, солодкуватий. Споровий порошок чорний.

Спори $7,5-10,0 \times 4,5-5,5$ мкм, $Q = 1,40-1,78$, ав. $L = 8,4 \pm 0,76$ мкм, ав. $B = 5,2 \pm 0,41$ мкм, ав. $Q = 1,62 \pm 0,08$, гладенькі, анфас яйце- та еліпсоподібні, із заокругленими основою та верхівкою, у профіль еліпсоподібні, з центральною порою проростання $1,0-1,2$ мкм завширшки, темно-червонувато-коричневі. Базидії $17,0-27,0 \times 7,0-9,5$ мкм, 4-спорові, оточені 3-6 псевдопарафізами кожна. Хейлоцистиди $48,0-90,0 \times 15,0-22,0$ мкм, вузько-циліндричні до дещо мішкоподібних. Плевроцистиди $85,0-150,0 \times 17,0-26,0$ мкм, вузькоциліндричні або дещо мішкоподібні. Елементи покривала $50,0-100,0 \times 4,0-20,0$ мкм, циліндричні, місцями досить товстостінні, розгалужені, нерідко з окремими пальцеподібними виростами. Є пряжки.

Карпофори зростають пучками на похованій у ґрунті деревині та гнилих пнях, у листяних і мішаних лісах.

Досліджені зразки. Тернопільська обл., Гусятинський р-н, природний заповідник «Медобори», Вікнянське л-во, кв. 29, ясенovo-грабова діброва, $49^{\circ}20'31''$ пн. ш., $26^{\circ}07'52''$ сх. д., 25.09.2007, М.П. Придюк (KW 36816); там само, грабовий ліс, $49^{\circ}20'24''$ пн. ш., $26^{\circ}07'48''$ сх. д., 25.09.2007, М.П. Придюк (KW 36815). Харківська обл., Зміївський р-н, Національний природний парк «Гомільшанські ліси», кв. 20, кленово-липова діброва, $49^{\circ}37'04''$ пн. ш., $36^{\circ}17'22''$ сх. д., 28.10.2008, М.П. Придюк (KW 36817).

Загальне поширення. Європа: Австрія, Велика Британія, Німеччина, Данія, Італія, Нідерланди, Норвегія, Україна, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція; Північна Америка: США.

Coprinus romagnesianus відрізняється від *C. atramentarius* наявністю добре помітного покривала у вигляді численних коричневих або бурих лусочок на шапинці та ніжці. Крім того, ша-

пинки першого виду зазвичай більш округлі і не мають настільки виразної конусоподібної форми, як у *C. atramentarius*. Спори зразків, знайдених в Україні, були помітно меншими ($7,5-10,0 \times 4,5-5,5$ мкм), аніж вказували для цього виду деякі автори: $10-11,5 \times 5,5-6,5$ мкм (Uljé, 2005), однак їхня величина непогано відповідала даним інших спеціалістів: $8,0-9,5 \times 4,5-5,5$ мкм (Orton, Watling, 1979; Vesterholt, 2008). Можливо, цей вид, подібно до *C. atramentarius*, може спричиняти отруєння за сумісного вживання з алкоголем (Uljé, 2005).

Підсекція *Lanatulii* J.E. Lange, Dansk bot. Ark. 2: 38. 1915.

Coprinus insignis Peck, Bull. Buffalo Soc. nat. Sci. 1: 54. 1873. — Рис. 3.

Coprinopsis insignis (Peck) Redhead, Vilgalys et Moncalvo, Taxon 50: 227. 2001. — *Coprinus alopecia* Lasch in Fr., Epicrisis: 248. 1838, sensu auct.

Шапинка спочатку розміром $4,0-7,0 \times 2,0-5,0$ см, округла, еліпсо-, яйцеподібна, пізніше дзвоникоподібна до розпростерто-дзвоникоподібної, завширшки до 7,0 см, дещо рубчаста, спочатку біла, пізніше сірувата до сірої, в центрі блідо-коричнева або вохриста, вкрита рідким сріблясто-білим волокнистим покривалом.

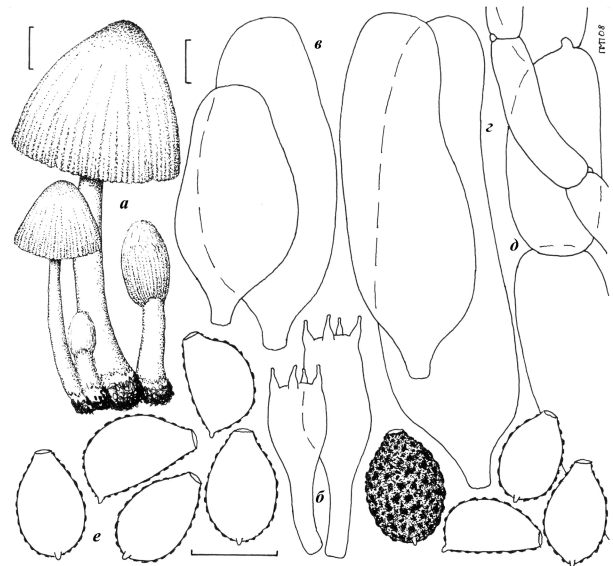

Рис. 3. *Coprinus insignis* Peck: а — плодові тіла; б — базидії; в — хейлоцистиди; г — плевроцистиди; д — елементи покривала; е — спори. Розмір масштабної шкали: 1 см для плодових тіл, 10 мкм для мікроструктур

Fig. 3. *Coprinus insignis* Peck: а — fruit bodies; б — basidia; в — cheilocystidia; г — pleurocystidia; д — elements of veil; е — spores. Bars: 1 cm for fruit bodies, 10 μm for microstructures

Пластинки вільні, густі ($L = 45-60$, $l = 3-7$), спочатку білі, пізніше сірувато-коричневі, наприкінці практично чорні. Ніжка $5,0-12,0 \times 0,4-0,8$ см, циліндрична з булавоподібною основою до $1,0$ см завтовшки, трубчаста, біла. М'якуш у шапинці завтовшки до $0,2$ см, білий, без особливого запаху та смаку. Споривий порошок чорний.

Спори ($10,0-10,5-14,5(-16,0) \times 6,5-8,5(-9,0)$ мкм, $Q = 1,32-2,0$, ав. $L = 12,6 \pm 1,33$ мкм, ав. $B = 7,7 \pm 0,60$ мкм, ав. $Q = 1,64 \pm 0,15$, бородавчасті, анфас еліпсоподібні до видовжено-лимоноподібних, у профіль широко-мигдалеподібні, мигдалеподібні та видовжено-мигдалеподібні, із закругленою або дещо конусоподібною основою та сосочкоподібно відтягнутою верхівкою, з центральною досить вузькою порою проростання близько 1 мкм завширшки, темно-червонувато-коричневі, майже чорні. Базидії $24,0-42,0 \times 8,0-9,5$ мкм, 4-спорові, оточені 3–6 псевдопарафізами кожна. Хейлоцистиди $55,0-90,0 \times 28,0-40,0$ мкм, мішкоподібні до еліпсоподібно-циліндричних. Плевроцистиди $75,0-160,0 \times 30,0-46,0$ мкм, мішкоподібні або округло-циліндричні. Елементи покривала $25,0-120,0 \times 7,0-15,0$ мкм розміром, еліпсоподібно-циліндричні. Є пряжки.

Плодові тіла зростають здебільшого невеликими групами, іноді поодинокі, на похованих у ґрунті фрагментах деревини та гнилих пнях, іноді біля основи стовбурів живих дерев, у листяних лісах.

Досліджені зразки. Харківська обл., Зміївський р-н, Національний природний парк «Гомільшанські ліси», 8 кв., осиковий ліс, $49^{\circ}36'59''$ пн. ш., $36^{\circ}19'37''$ сх. д., 28.10.2008, М.П. Придюк (KW 36798); 31 кв., кленово-осиковий ліс, $49^{\circ}36'22''$ пн. ш., $36^{\circ}19'58''$ сх. д., 29.10.2008, М.П. Придюк (KW 36914).

Раніше відомі місцезнаходження. АР Крим, територія Алуштинської міськради, Кримський природний заповідник, буковий ліс, 12.07.1956, М.Я. Зерова (KW 2987) (Батирова, 1990); там само, Ізобільненське л-во, околиці кордону «Березовий», ліс із дуба скельного, 20.09.2000, М.П. Придюк (KW 25457) (Придюк, 2004).

Загальне поширення. Європа: Австрія, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Іспанія, Італія, Україна, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція; Африка: Марокко; Азія: Японія; Північна Америка: США.

Зовні плодові тіла *C. insignis* дещо нагадують карпофори *C. atramentarius*, однак завдяки бородавчастим спорам першого ці два види легко відрізнити. Крім того, у *C. insignis* краще помітне павутинисте покривало на поверхні шапинки, що складається з видовжених ковбасоподібних елементів.

Coprinus jonesii Peck, Bull. Torrey bot. Club **22**: 206. 1895. — Рис. 4.

Coprinopsis jonesii (Peck) Redhead, Vilgalys et Moncalvo, Taxon **50**: 228. 2001. — *Coprinus funariarum* Métrod, Bull. trimmest. Soc. mycol. Fr. **53**: 348. 1937. — *Coprinus lagopus* var. *sphaerosporus* Kühner et Joss., Bull. trimmest. Soc. mycol. Fr. **60**: 29. (1944) 1945. — *Coprinus lagopides* P. Karst., Meddn. Soc. Fl. Fauna Fenn. **9**: **48**. 1882; sensu auct. eur. major.; non *C. lagopides* P. Karst., Meddn. Soc. Fl. Fauna Fenn. **5**: 23. 1879 (= *C. phlyctidosporus*).

Шапинка спочатку розміром до $3,0 \times 2,0$ см, округла, еліпсоподібна, циліндрично-еліпсоподібна, пізніше дзвоникоподібна, конічна, опукло-розпростерта з горбиком у центрі, наприкінці плоско-розпростерта з горбиком та загорнутими догори краями, завширшки до $5,0$ см, рубчаста, блідо-сіра, сіра, в центрі сіро-коричнева до темно-сіро-

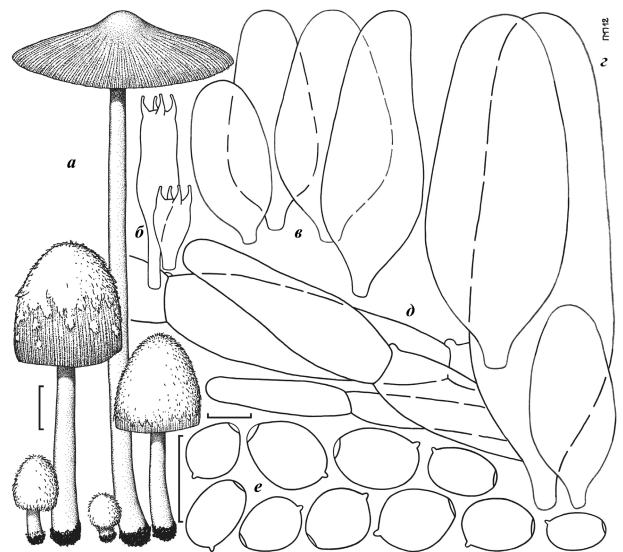

Рис. 4. *Coprinus jonesii* Peck: а — плодові тіла; б — базидії; в — хейлоцистиди; г — плевроцистиди; д — елементи покривала; е — спори. Розмір масштабної шкали: 1 см для плодових тіл, 10 мкм для мікроструктур

Fig. 4. *Coprinus jonesii* Peck: а — fruit bodies; б — basidia; в — cheilocystidia; г — pleurocystidia; д — elements of veil; е — spores. Bars: 1 cm for fruit bodies, 10 μ m for microstructures

коричневої, вкрита суцільним білим або сріблясто-сірим волокнисто-павутинистим покривалом, яке швидко розривається на дрібні волокнисті лусочки, їхні кінчики часто загорнуті догори, особливо в центрі шапинки. Пластинки вільні, густі ($L = 60-70$, $l = 3-7$), спочатку білі, пізніше сірувато-коричневі до практично чорних. Ніжка розміром $3,5-13,0 \times 0,1-0,6$ см, дещо звужується догори, з булавоподібною або дещо бульбоподібною основою до $1,0$ см завтовшки, трубчаста, білувата, з волокнисто-пластівчастим нальотом, особливо щільним у її нижній частині, згодом гола, гладенька. М'якуш у шапинці завтовшки до $0,1$ см, білий, без особливого запаху та смаку. Споривий порошок чорний.

Спори $7,0-10,0 \times 5,5-7,5$ мкм, $Q = 1,20-1,43$, ав. $L = 8,8 \pm 0,77$ мкм, ав. $B = 6,7 \pm 0,61$ мкм, ав. $Q = 1,33 \pm 0,07$, гладенькі, анфас округло-еліпсоподібні, широко-яйцеподібні, із закругленими основою та верхівкою, у профіль широко-еліпсоподібні, з центральною порою проростання до $1,7$ мкм завширшки, темно-червонувато-коричневі. Базидії $16,0-40,0 \times 7,0-9,0$ мкм, 4-спорові, оточені 3–6 псевдопарафізами кожна. Хейлоцистиди $28,0-75,0 \times 14,0-45,0$ мкм, округлі, еліпсоподібні або видовжено-еліпсоподібні. Плевроцистиди $50,0-120,0 \times 19,0-50,0$ мкм, округлі, еліпсоподібні, видовжено-еліпсоподібні, мішко- або еліпсоподібно-циліндричні. Елементи покривала $72,0-120,0 \times 13,0-40,0$ мкм, округлі, еліпсоподібні, циліндрично-еліпсоподібні. Є пряжки.

Плодові тіла розвиваються поодинокі або пучками на старих кострищах, зрідка — на фрагментах деревини, рослинних залишках або гнилій соломі, в листяних та хвойних лісах.

Досліджені зразки. Закарпатська обл., Великоберезнянський р-н, Ужанський НПП, Новостужицьке л-во, близько $1,5$ км на південний захід від с. Стужиця, грабово-ялицевий ліс, $49^{\circ}01'15''$ пн. ш., $22^{\circ}34'40''$ сх. д., 22.09.2011, М.П. Придюк (KW40190).

Раніше відомі місцезнаходження: Рівненська обл., Дубровицький р-н, близько 3 км західніше с. Крупове, сосновий ліс, 09.07.2000, М.П. Придюк (KW25468) (Придюк, 2004).

Загальне поширення. Європа: Австрія, Білорусь, Велика Британія, Данія, Литва, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Україна, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція; Північна Америка: Канада, США.

Розвиток на кострищах, порівняно великі плодові тіла, а також невеликі спори характерної округлої форми дають змогу впевнено відрізнити цей вид від інших представників секції.

Coprinus spelaiophilus Bas et Uljé, Persoonia 17: 179. 1999. — Рис. 5.

Coprinopsis spelaiophilus (Bas et Uljé) Redhead, Vilgalys et Moncalvo, Taxon 50: 231. 2001. — *Coprinus extinctorius* Romagn., Rev. Mycol. 6: 112. 1941; sensu Kühner et Romagn., Fl. anal. Champ. sup.: 387. 1953; sensu M.M. Moser, Röhrlinge Blätterpilze, 5 Aufl.: 256. 1983; sensu P.D. Orton et Watling, Br. Fung. Fl. 2: 39. 1979.

Шапинка спочатку розміром до $2,5 \times 2,0$ см, округла, еліпсоподібна до циліндрично-еліпсоподібної, згодом напівкуляста до опуклої, в кінці плоско-розпростерта із загорнутими догори краями, завширшки до $3,0-4,0$ см, рубчаста, спочатку біла або блідо-вохриста, пізніше сіро-коричнева, в центрі вохриста, спершу вкрита суцільним білим або сіруватим покривалом, яке швидко розривається на численні дрібні волокнисто-повстисті пластівці та лусочки, іноді з коричнюватими верхівками. Пластинки вільні, досить густі ($L = 45-55$, $l = 3-7$), спочатку білі, пізніше сірувато-коричневі, в кінці практич-

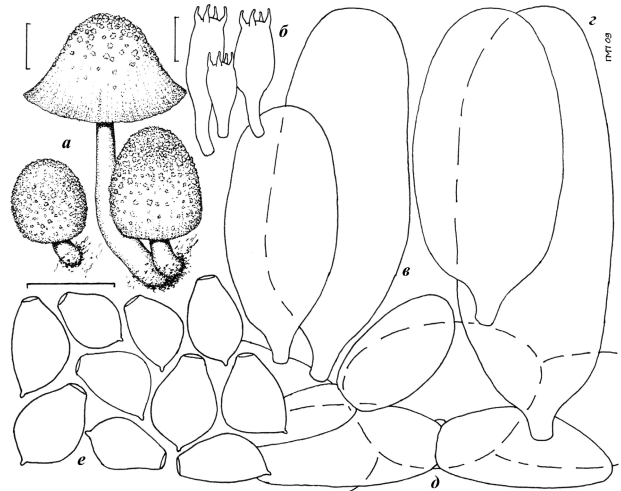

Рис. 5. *Coprinus spelaiophilus* Bas et Uljé: а — плодові тіла; б — базидії; в — хейлоцистиди; г — плевроцистиди; д — елементи покривала; е — спори. Розмір масштабної шкали: 1 см для плодових тіл, 10 мкм для мікроструктур

Fig. 5. *Coprinus spelaiophilus* Bas et Uljé: а — fruit bodies; б — basidia; в — cheilocystidia; г — pleurocystidia; д — elements of veil; е — spores. Bars: 1 cm for fruit bodies, 10 μm for microstructures

но чорні. Ніжка розміром 5,0–10,0 × 0,2–0,5 см, дещо звужується догори, з булавоподібною або дещо бульбоподібною основою до 0,8 см завтовшки, трубчаста, біла, спочатку з волокнисто-пластівчастим нальотом, щільнішим у її нижній частині, пізніше гола, гладенька. М'якуш у шапинці завтовшки до 0,1 см, білий, без особливого запаху та смаку. Споровий порошок чорний.

Спори 8,0–11,0 × 6,0–8,0 × 5,0–7,0 мкм, Q = 1,25–1,60, ав. L = 9,6±0,86 мкм, ав. B = 6,7±0,49 мкм, ав. Q = 1,43±0,09, гладенькі, приплюснуті, анфас широко-веретеноподібні або ромбічно-еліпсоподібні, з округло-конічною основою та зрізано-конічною верхівкою, у профіль дещо мигдалеподібні, з центральною порою простання 1,5–1,8 мкм завширшки, темно-червонувато-коричневі. Базидії 17,0–36,0 × 8,0–10,0 мкм, 4-спорові, оточені 3–6 псевдопарафізами кожна. Хейлоцистиди 50,0–110,0 × 22,0–45,0 мкм, мішкоподібні, видовжено-еліпсоподібні або еліпсоподібно-циліндричні. Плевростиди 65,0–145,0 × 25,0–60,0 мкм, округлі, еліпсоподібні до видовжено-еліпсоподібних, мішкоподібні або циліндрично-еліпсоподібні. Елементи покривала 17,0–75,0 × 10,0–33,0 мкм, округлі, еліпсоподібні, циліндрично-еліпсоподібні. Є пряжки.

Плодові тіла зростають поодинокі та групами на гнилій деревині, часто в пустотах (дуплах) живих стовбурів листяних дерев, у листяних та мішаних лісах.

Досліджені зразки. АР Крим, Бахчисарайський р-н, Кримський природний заповідник, Ізобільненське л-во, дорогою до водопаду Головкінського, буковий ліс, 44°41'54" пн. ш., 34°16'37" сх. д., 05.07.2007, І.С. Саркіна (KW36827). Хмельницька обл., Дунаєвський р-н, 48°51'07" пн. ш., 26°53'53" сх. д., 13.06.1970, М.Я. Зерова (KW10768).

Раніше відомі місцезнаходження. Полтавська обл, Полтавський р-н, долина р. Ворскли, заплавні ліси (Ганжа, 1960а); там само, дубові ліси (Ганжа, 1960в), околиці с. Мильці, дубово-сосновий ліс, 14.07.1953 р., збір. Р.В. Ганжа (Ганжа, 1960б). Тернопільська обл., Тернопільський р-н, околиці с. Петриків, 30.09.1986 р., збір. Г.Ш. Батирова (Батирова, 1989).

Загальне поширення. Європа: Австрія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Україна, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія; Азія: Вірменія, Туреччина, Шрі-Ланка.

Зовні плодові тіла цього виду нагадують (завдяки покривалу у вигляді численних дрібних пластівців) карпофори представників підсекції *Domestici*, однак будова покривала (складається з тонкостінних циліндрично-еліпсоподібних елементів) дає змогу з упевненістю віднести його до підсекції *Lanatulii*. Цей вид можна розпізнати завдяки зовнішній схожості з *C. domesticus* (Bolton: Fr.) Gray (і спорідненими з ним видами), білому забарвленню плодових тіл, структурі покривала, характерній для представників підсекції *Lanatulii*, а також приплюснутим, анфас широко-веретеноподібно-еліпсоподібним спорам завдовжки 8,0–11,0 мкм (Uljé, Noordeloos, 1999; Uljé, 2005).

Автор висловлює щирі подяки І.С. Саркіній за люб'язно надані зразки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Батирова Г.Ш. Копринові гриби Тернопільської області // Укр. ботан. журн. — 1989. — **46**, № 1. — С. 73–74.
- Батирова Г.Ш. Нові для мікобіоти України види копринових грибів // Укр. ботан. журн. — 1990. — **47**, № 5. — С. 97–98.
- Ганжа Р.В. Матеріали до екології та флори шапинкових грибів заплавної частин долини р. Ворскли на Полтавщині // Укр. ботан. журн. — 1960а. — **27**, № 2. — С. 102–106.
- Ганжа Р.В. Гриби порядку Agaricales Заворсклянських суборів // Укр. ботан. журн. — 1960б. — **27**, № 5. — С. 72–84.
- Ганжа Р.В. Шляпочные грибы дубовых лесов долины р. Ворсклы // Ботан. журн. — 1960в. — **45**, № 5. — С. 758–764.
- Прудюк М.П. Нові та рідкісні для України види роду *Coprinus* (Pers.: Fr.) Gray l. // Укр. ботан. журн. — 2004. — **61**, № 6. — С. 41–51.
- Orton P.D., Watling R. British Fungus Flora Agarics and Boleti 2. Coprinaceae Part 1: *Coprinus*. — Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office, 1979. — 148 p.
- Uljé C.B. 1. *Coprinus* Pers. // M.E. Noordeloos, Th.W. Kuyper and E.C. Vellinga (eds.). Flora Agaricina Neerlandica. Vol. 6. Bolbitiaceae (*Bolbitius*, *Conocybe*, *Pholiotina*, *Agrocybe*) and Coprinaceae (I): the genus *Coprinus* / E. Arnolds, C. Uljé, M. Nauta. — Boca Raton; London; New York; Singapore: Taylor & Francis, 2005. — P. 22–109.
- Uljé C.B., Noordeloos M.E. Studies in *Coprinus* — V. *Coprinus* section *Coprinus*. Revision of subsection *Lanatulii* // Persoonia. — 1999. — **17**. — P. 165–199.
- Vesterholt J. *Coprinopsis* P. Karst. // H. Khudsen and J. Vesterholt (eds.). Funga Nordica. — Copenhagen: Nordswamp, 2008. — P. 568–583.

Рекомендує до друку
В.П. Гелюта

Надійшла 12.11.2013 р.

Н.П. Придюк

Институт ботаники имени Н.Г. Холодного НАН Украины,
Киев

НОВЫЕ И РЕДКИЕ ДЛЯ УКРАИНЫ ВИДЫ СЕМЕЙСТВА
COPRINACEAE. 3. РОД *COPRINUS* (СЕКЦИЯ *COPRINUS*)

Сообщается о находках новых и редких для Украины представителей секции *Coprinus* рода *Coprinus* Pers. Впервые для Украины приводятся *Coprinus acuminatus* (Romagn.) P.D. Orton и *C. romagnesianus* Singer, а для *C. insignis* Peck, *C. jonesii* Peck и *C. spelaiophilus* Bas et Uljé зарегистрированы новые местонахождения. Описаны их диагнозы, местонахождения, указано общее распространение, текст сопровождается оригинальными иллюстрациями.

Ключевые слова: Coprinaceae, Coprinus, Atramentarii, Lanatuli, новые и редкие виды.

M.P. Prydiuk

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of
Sciences of Ukraine, Kyiv

NEW AND RARE FOR UKRAINE SPECIES OF THE
FAMILY *COPRINACEAE*. 3. GENUS *COPRINUS* (SECTION
COPRINUS)

The data about finds of some new and rare for Ukraine representatives of the section *Coprinus* of the genus *Coprinus* Pers. are presented. *Coprinus acuminatus* (Romagn.) P.D. Orton and *C. romagnesianus* Singer are reported for the first time for Ukraine, and new localities for *C. insignis* Peck, *C. jonesii* Peck and *C. spelaiophilus* Bas et Uljé are registered. Their descriptions, localities, data on general distribution and original drawings are given.

Key words: Coprinaceae, Coprinus, Atramentarii, Lanatuli, new and rare species.

НОВІ ВИДАННЯ

Barseghyan G.S., Wasser S.P. Operculate Discomycetes (Pezizales, Ascomycetes) of Israel / Biodiversity of Cyanoprocaryotes, Algae and Fungi of Israel. Operculate Discomycetes (Pezizales, Ascomycota) of Israel [Eds. Volz P.A., Nevo E.] — Liechtenstein: Ruggell, A R.G. Gantner Verlag K.-G., Koeltz Sci. Books, 2013. — 240 p.

This book is devoted to the biodiversity of Operculate Discomycetes (Pezizales, Ascomycota) of Israel. A total of 121 species belonging to 9 families, 40 genera from which two genera with uncertain family positions (insertae sedis) are outlined; 10 species and one genus (*Pseudoplectania*) are newly recorded taxa for Israel. This book is divided into two main parts: (a) a **general part** providing data regarding materials and methods, phylogeny and taxonomy of Operculate Discomycetes with special attention to the genus *Morchella*, together with a chapter devoted to the studies of cultural morphology and molecular phylogeny of *Morchella*; and (b) a **special part** (taxonomic part) providing information regarding detailed macro- and micromorphological descriptions, ecology, distribution and habitat in Israel, general distribution, notes and discussions. In addition, plates with illustrations of some species are also provided.

Книга присвячена результатам вивчення біорізноманіття оперкулятних дискосмітетів (*Pezizales, Ascomycota*) Ізраїлю. Встановлено, що ця група дискосмітетів налічує 121 вид, 40 родів із дев'яти родин, серед яких два види невизначеної систематичної належності, а 10 видів і один рід є новими для мікобіоти Ізраїлю. Книга складається з двох основних частин: загальної, де представлені дані щодо методики та об'єктів дослідження, питань філогенії й таксономії оперкулятних дискосмітетів. Особлива увага звертається на рід *Morchella*. Дослідженню морфології його представників в умовах культури та молекулярної філогенії присвячена окрема глава. Спеціальна (таксономічна) частина містить інформацію щодо макро- та мікроморфологічних особливостей, екології, поширення й оселищ досліджуваних об'єктів у Ізраїлі, а також примітки та обговорення. У додатку вміщено таблиці з ілюстраціями окремих видів.